

La teofania de la Bellesa

Des de filòsofs grecs com Heràclit fins als exegetes de l'Alcorà i els autors sufís, tots han assumit la premissa del caràcter efímer i passatger del món, el qual està en un estat de canvi constant, en una nova creació a cada instant. Però a la vegada, els grans mestres han parlat també del seu caràcter sagrat, el del món, pel qual les coses efímeres reflecteixen les eternes. Els atributs divins, que no són ben bé d'aquest món perquè són supraformals, es manifesten adaptant-se al receptacle de les coses terrenals; i el fet que aquestes siguin temporals i peribles és un recordatori, un avís o advertiment a no 'enrolar-se' en la direcció purament material del món. I l'error que comet la majoria és precisament pensar-se que els atributs divins són del món, confusió que condueix a l'intent infructuós d'apropriar-se'n i que és l'arrel de l'arrogància. En el Mathnawī, Rumi ho explica així:

L'au vola alt, i la seva ombra es mou per la Terra, planant com un ocell; un neci persegueix l'ombra corrent tant que es queda exhaust, no sabent que és el reflex de l'ocell a l'aire, no sabent quin és l'origen de l'ombra. Tira fletxes a l'ombra i el seu buirac es queda buit. El buirac de la seva vida es buida, la seva vida passa perseguint amb afany l'ombra. Però quan l'ombra de Déu és la seva nodrissa, s'allibera de tots els fantasmes i les ombres.⁵⁷

Si la finestra o la casa estan plenes de llum, no creguis que hi ha res refulgent excepte el Sol. Cada porta i paret diuen: «Sóc lluminosa, no rebo els

raigs d'altre, jo sóc això». El Sol diu: «Oh vosaltres, errades, quan em pongui, resultarà evident».⁵⁸

A través de les coses d'aquest món experimentem, ni que sigui de mode imperfecte, les realitats superiors de l'altre; a través d'allò finit i perible percebem allò infinit i etern. I aquesta és l'elevada funció de la poesia de sufis com Mevlāna Jalaluddīn Rumi: proporcionar imatges finites per experimentar allò infinit. En una d'elles descriu la imatge poètica de l'aigua canviant d'un riu que va reflectint les estrelles i la lluna sempre estables, de la mateixa manera que el món efímer i en estat de canvi constant reflecteix els atributs divins perennes, i acaba dient que l'amor a les imatges fugisseres és en essència amor a l'Amat:

Has de saber que el món dels éssers creats és com l'aigua clara i pura [d'un riu] que reflecteix els atributs del Totpoderós. De la mateixa forma que una estrella es reflecteix en l'aigua que corre, el coneixement, justícia i bondat [del món] són reflex dels atributs de Déu. Els reis són el teatre per a la manifestació de la reialesa de Déu. Els erudits són els miralls per a la saviesa de Déu. Els pobles i les nacions van canviant a mesura que una generació reemplaça una altra, però els atributs divins són eterns. L'aigua del riu canvia moltes vegades, però el reflex de la lluna i les estrelles en l'aigua és sempre el mateix. [...]. Els bells són el mirall de la Seva Bellesa, l'amor cap a ells (els éssers bells) és el reflex del desig del qual Ell n'és l'objecte.⁵⁹

En aquest text, a part d'establir el tema del món com a receptacle o mirall dels atributs divins, Mevlāna Rumi anuncia un tema crucial: que l'amor per les coses del món amaga en realitat l'amor al diví. Que en realitat només Déu és adorat. L'Alcorà estableix la base metafísica d'aquest fet essencial:

El teu Senyor ha decretat que només l'adoreu a Éll [...]. (17:23)

Aquesta aleia s'interpreta habitualment com que hi poden haver diferents objectes d'adoració i només un ha de ser adorat, Déu. Però el que ens diu l'aleia realment és que tot acte d'adoració, encara que aparentment vagi dirigit a una estàtua, a un tros de pedra o de fusta, a una persona o a qualsevol ésser del món, en realitat va dirigit a la realitat divina, perquè no pot ser d'una altra manera, res pot ser adorat fora d'ella. Sense la realitat divina els adoradors d'ídols no els adorarien, ja que és únicament ella la que desperta la passió, que és el motor de tot acte d'adoració. Aquí prenen sentit les expressions alcoràniques que parlen d'aquells que esperen 'veure el Seu rostre', doncs tots els rostres bells són teofanies, un raig de la bellesa divina que inclús barrejada amb terra (la dels cossos terrenals) desperta amor.

Fins i tot els ídols de joventut, que tot adult ha adorat en menor o major mesura, eren una mena d'ancoratge d'aspectes eterns que es reflectien per un moment en persones o coses concretes i efímeres. Perquè sense la percepció, ni que sigui reflectida, de la bellesa en majúscules la vida haguera estat insuportablement grisa i monòtona, i aquells

ancoratges ens connectaven amb quelcom etern a través de quelcom efímer. A través d'una certa mentida experimentàvem una certa veritat.

L'Alcorà convida doncs a reconduir l'adoració divina més enllà de la manifestació concreta i particular. Els éssers humans són convidats a reconèixer una Divinitat en la que es poden recolzar i que poden conèixer, però que no pot ser contemplada, com diu l'aleia «Ell no és vist per cap mirada però que sí que arriba a totes les mirades».⁶⁰ I en aquest esforç intel·lectiu hi ha força en joc, doncs cal tenir present els versos de la sura “La nit” de l'Alcorà que es refereixen a aquells que afirmen o creuen en el més Bell com aquells a qui se'ls hi donarà facilitat (ja en aquesta vida), mentre que els qui neguin el més Bell se'ls hi farà propicia la dificultat.

El misteri és que el cor, quan no està velat, reconeix els atributs divins, encara que no els pugui explicar. Donar una definició completa de la Bellesa, per exemple, és gairebé impossible, però el cor (si està sa) la reconeix, i no cal ser erudit per percebre-la. Tothom troba més bell el cant d'un rossinyol quan piula que la veu d'un ase quan remuga. L'Alcorà afirma aquesta escala de graus de bellesa quan diu:

Sigues moderat en el caminar i baixa la veu, doncs certament la més desagradable de les veus és la de l'ase. (31:19)

Si mirem al nostre voltant veiem molts exemples d'això: tothom troba més bonica una muntanya nevada que una fàbrica, hi ha quelcom de misteriós en la muntanya que la fa bella i que la fàbrica no té. Hi ha graus de bellesa en el món, de menys a més. I aquí no valen els arguments

del relativisme subjectiu o darwinians d'adaptabilitat al medi, segons els quals trobaríem més bonic allò que ens ajuda a sobreviure i a perpetuar-nos que no pas allò que no ens és d'utilitat, ja que si així fos trobaríem més bonica la fàbrica o la veu de l'ase, els quals ens han estat més útils que la veu d'un rossinyol a dalt d'un arbre sense utilitat aparent relacionada amb la supervivència de l'ésser humà.

Cap a on apunta aquesta escala de graus de bellesa? Cap a la Bellesa en si, que és un atribut o característica divina, és a dir, de Déu o Al·là. L'objectivitat de la bellesa, més enllà de criteris subjectius utilitaris, s'explica així amb la idea d'un ordre o model estètic i moral més enllà del món i no subjecte a l'interès o la manipulació. L'acceptació profunda d'aquesta veritat és el sentit veritable de l'islam. I la bellesa és desitjada perquè el cor anhela l'essència divina, que és bella en sí mateixa, com diu una dita del profeta Muhàmmad: «Déu és Bell i estima la Bellesa». El descobriment del tresor ocult és així, en realitat, un moviment d'amor.

Filosofia de la ciència per entendre el *tawhīd*

Repensar la ciència és urgent, ja que s'ha convertit quasi en el nou Déu de les masses. Si a la llum de la filosofia i de la revelació entenem el seu fonament, estarem contribuint probablement a una concepció unitària de l'existència, que és l'antídot contra tota forma de totalitarisme. Entendre el fonament de la ciència passa sobretot per comprendre'n el concepte de causalitat, comprensió que evita que es devirtuï i es devaluï en cientisme. Per això començarem dient que la ciència no demostra les